

KARTLÄGGNING AV GYMNASIERNAS ELEVFLYGRESOR

Leverans inom projektet Fossilbränslefria kommuner 2.0, åtgärden
Elevresor i arbetspaket 3: *Tjänsteresor*

Innehåll

KARTLÄGGNING AV GYMNASIERNAS ELEVFLYGRESOR.....	1
Resultat.....	2
Vem flyger, vart och varför?	2
Bokningsförfarande för resor	3
Elevers inställning till resandet	3
Målkonflikter.....	3
Förslag och reflektioner	5
Arbetsgång.....	7
Förberedelser	7
Komma igång.....	8
Berörda personers medverkan	8
Avslutning och fortsättning	9
Personal och arbetsuppgifter	9
Bilagor och annat material.....	11
Bilaga 1	11
Ungdomsdialog.....	11
Bilaga 2	11
Kursplan och projektbeskrivningar	11
Bilaga 3	11

Här redovisas den kartläggning som genomförts på gymnasieskolorna Spyken och Katedralskolan kring elevernas resande med flyg. Kartläggningen innehåller följande delar.

- Vem som flyger, vart och varför
- Bokningsförfarande
- Elevers inställning till resandet
- Målkonflikter

Resultaten återges under respektive rubrik nedan.

Förslag till utbildningsförvaltningen och kommunkontoret för vidare arbete eller att ta med i sin reserutin listas under en egen rubrik.

Slutligen finns även beskrivning av arbetsgången.

Resultat

Vem flyger, vart och varför?

Vi undersökte flygresandet under 2019 och 2020 på gymnasieskolorna Spyken och Katedralskolan. Under 2020 stoppades resandet på grund av pandemin. Några resor var redan bokade men genomfördes inte. De är också med i statistiken. I princip innehåller statistiken resor som har genomförts eller planerats för under 2019 fram till april 2020. Som en (1) resa räknas hela resan tur och retur till slutmålet, inklusive mellanlandningar.

Elevers flygresor från januari 2019 till april 2020			
		Spyken	Katedralskolan
Antal elever på skolan		Cirka 1200	Cirka 1500
Antal flygresor under perioden	Elever	17	5
	Personal	15	17
Resornas syfte	EU-projekt på tema <i>moderna språk</i>	11 elever + 4 vuxna	-
	EU-projekt på tema <i>radon</i>	6 elever + 3 vuxna	-
	Kursen Samhällskunskap 3	-	5 elever + 1 vuxen
Resmål, inklusive personal (elevers resmål i fetstil)	1-2 resenärer	Stockholm, Umeå, Helsingfors, Uleåborg, från London (externa föreläsare), Birmingham, Barcelona, Malaga, Milano, Chicago	
	3-4 resenärer	Berlin, Prag, London, Bologna	
	5 eller fler resenärer	Geneve, Porto, Turin, Island	

Bokningsförfarande för resor

Individuella resor bokas via upphandlad resebyrå, vanligen av administrativ personal. Förfarandet upplevs fungerande och smidigt. Exempel på fall där administrativ personal inte ansvarar för resebokningen är när annan skolpersonal bokar kortare resor och lämnar tågkvitto i efterhand till administratören. Likaså kan en buss bokas i samråd med rektor/biträdande rektor utan administratör.

Utifrån intervjuer med personal införstådda i bokningsförfarandet i respektive skola uppdagades behovet av ett bättre system eller information för bokning av bussresor. Huruvida resebyråavtalet inkluderar bussresor eller ej upplevs oklart av skol- och projektpersonal. Projektpersonal testade själv att söka i kommunens avtalskatalog utan resultat. Upphandlingsenheten rekommenderas därför att informera om lägesbilden för bussresor och bussbolag.

Elevers inställning till resandet

Medarbetare i projektet har haft en utförlig dialog med Lunds ungdomspolitikens samordningsgrupp kring att styra mot minskat flygande inom gymnasieutbildningen, vilka konsekvenserna skulle bli för utbildningens innehåll, och försök att hitta alternativa vägar. Samordningsgruppen består av frivilliga ungdomar 13–25 år som valt att engagera sig lite extra i ungdomspolitiken. Vid det aktuella tillfället deltog elever från flera kommunala och privata gymnasieskolor.

På frågan "Vad tror ni skulle hända om skolan tar ställning MOT flyg?" ger eleverna dessa svar.:

- *Påverkar förmodligen bara fåtal elever.*
- *Viktigt att inkludera/poängtera att det inte gäller resor generellt, bara flyg.*
- *På gymnasiet förstår man. Då är en gammal nog att resa (flyga) på sin fritid. Allt hänger inte på skolan.*
- *Klimatet är viktigt! Bra att inte flyga! Unga förstår!*
- *Vissa går en speciell utbildning för att få resa – men det behöver inte vara flyg!*

Man kommenterar också det tokiga i att det flygs mycket inom ett EU-projekt med hållbarhet som tema, och konstaterar dessutom att flygandet inte är nyckeln till värdeskapandet.

Målkonflikter

När vi påbörjade arbetet med åtgärden så trodde vi att det fanns en del målkonflikter i att minimera flygresandet, till exempel i relation till kursplaner, elever som vill ut i världen och marknadsföring som var beroende av resorna. De samtal med personal och elever som vi har haft och det material vi har gått igenom motsäger till stor del den bilden.

1. Är resan en del i kursplanen, eller är den nödvändig för kunskapsinhämtningen?
 - a. Det var bara en kurs som var föremål för resor på de två skolorna. Den har förvisso det globala perspektivet som en del av det centrala innehållet, men några krav på vistelse i utlandet finns inte. Istället lyfter kursplanen även globaliseringens *utmaningar*, för individen, nationen och för jorden. Då kan det tyckas rimligt att inte förminska dem genom att agera tvärtemot vad man lär sig. ^(2a)
 - b. De andra resorna gjordes inom två olika EU-projekt. Dem vet vi för lite om för att dra några slutsatser. Den sammanfattande projektbeskrivningen på skolans hemsida antyder dock att innehållet är sådant som idag kan göras på distans med digitala medel, såsom workshops. ^(2b)

2. Behöver eleverna flygresorna för att vilja söka till skolorna?
Ungdomsdialogen visade att så inte är fallet.

3. Om en måste resa, kan hen då inte åka tåg i stället?
 - a. Här kan finnas en målkonflikt i det att man måste avväga hur många dagars inställd undervisning som behövs ifall man inte väljer det snabbaste resealternativet, särskilt kanske när det är lärare som reser. Utbildning är trots allt förvaltningens huvuduppdrag.
 - b. Man kan välja ett annat resmål. Oftast kan resans syfte uppnås på ett resmål som kan nås med tåg eller buss på rimlig tid.

Förslag och reflektioner

Hör följer förslag som utbildningsförvaltningen kan ta upp i sin reserutin eller genomföra som aktiviteter, några aktiviteter som kan genomföras av kommunkontoret, samt generella reflektioner.

- Från samtal med bokningsinsatta på två skolor framkom det att kommunens reseriktlinjer appliceras på alla, även elever. Denna praxis bör behållas och gärna formaliseras. När de kommunövergripande reseriktlinjerna är antagna utvärderas behov av specifika reseriktlinjer för utbildningsförvaltningen.
- Det är stora skillnader mellan skolornas flygresande. På den ena skolan står personalen för merparten av flygresorna. Därför bör fler skolors fördelning mellan elever och lärare undersökas. Det är viktigt att rutiner och åtgärder utformas så att de hanterar de största reseströmmarna.
- Upphandlingsenheten rekommenderas att informera om lägesbilden för vad som avtalsmässigt gäller för bussresor och bussbolag. Dialog förs för att om möjligt täcka utbildningsförvaltningens behov av bussresor i ramavtal.
- Inkluderad personal och resebyrå i bokningsförfarandet behöver vara väl insatt i att tidsåtgången för en beslutad resa kan räknas på olika sätt, till exempel:
 - Tiden mellan färdmedlets avgång och estimerad ankomst.
 - Tiden för hela resan, s.k. dörr till dörr.
 - Ovanstående tidexempel minus möjlig tid för att arbeta på resan
- Frågeställningar till reserutinen: "Är resan *nödvändig* för att kunna erbjuda god undervisning?" (främst för personalresor) respektive "Är resan *nödvändig* för att eleven ska bli godkänd?"
- Under pandemin har flygresandet sjunkit drastiskt. Erfarenheter från den perioden kan användas för att identifiera vilka flygresor som kan ersättas med andra alternativ. Efter dialog med ungdomar är ett rimligt antagande att flygresandet inte behöver återgå till den nivå som rådde före pandemin för att behålla kvaliteten i språkundervisning, internationella kontakter med mera. Till exempel

är det viktigt att inte resa bara för att det "ändå är gratis" (EU-projekt betalar). En analys av de resmål elever flög till 2019/2020 visar att det går bra att åka tåg till tre av de fem (Genève, Bologna och Turin), särskilt om man kan sova på tåg och därmed kan ta nattåget från Hamburg till Basel eller München.

- Kursplanen till en kurs där det globala perspektivet är centralt innehåller också formuleringen: "Analys av utmaningar som individen, nationen och jorden står inför i en globaliserad värld." Det är rimligt att man verkligen lever upp till de utmaningarna också, t.ex. genom att pröva möjligheten att:
 - Avstå resan helt och kanske göra något digitalt istället
 - Ta tåget.
 - OM tåget blir mycket dyrare: Låt färre elever åka
 - OM tåget tar för lång tid till exempel för någon som inte tål att åka nattåg: När resan är ett stipendium och inte en del av själva utbildningen, så är det rimligt att den företas på ett lov och det är upp till eleven att välja om det är värt det eller inte.
 - Minska antalet vuxna vid en resa.

Det upplevs av elever som deltagit i ungdomsdialogen som dubbelmoral att driva projekt med fokus klimatförändringar och innefatta utbyten med flygresor.

- En kort film om reseriktlinjerna tas fram av serviceförvaltningen och kommunkontoret, och sprids av kommunkontoret när de är antagna. Särskilt viktiga målgrupper för filmen är:
 - Utvalda lärare (viktiga att identifiera och nå!)
 - Administrativ personal
 - Rektor
 - Elevråd
 - Hållbarhetskoordinatorer
 - Hållbarhetssamordnare

Arbetsgång

Kartläggningen var själva kärnan i arbetet med elevresor. Det finns en påtaglig risk att någon, både som person och som organisation, tar illa vid sig när man rotar i deras beteende och kanske rentav ifrågasätter det – i det här fallet valet att flyga. Planering, val av metoder och val av kontaktpersoner behövde därför göras omsorgsfullt.

Det här avsnittet beskriver arbetsgången i stora drag och hur planeringen utvecklades.

Förberedelser

Åtgärdsledaren (projektmedarbetare) kontaktade en av kommunens utvecklingsstrateger med kunskap om förändringsledning (Anna Eklund). Hon höll en lärorik genomgång för åtgärdsledaren och miljösamordnaren på den aktuella förvaltningen (utbildningsförvaltningen).

En idéskiss över kartläggningsmetoder togs fram och redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Inledande metodidéer

Vad vi behöver få reda på:	Metod/Hur får vi reda på svaret?
Lärares och elevers inställning till och personliga erfarenheter av olika typer av resor och alternativ till resor;	Lärare: Enkät/intervju beroende på hur många det berör och vad kontaktpersonerna bedömer är lämpligt. Elever: Workshop med ett urval från olika skolor
Hur man gör idag när man bokar elevresor/gruppresor och hur man skulle vilja att det var;	UF, fråga runt - lärare, resebokare (behöver inte vara så stolpigt som det låter, kan vara ett samtal)
Eventuella målkonflikter. Beskriv vad som står i programbeskrivningar, lagar, uppdrag från nämnden etc.	UF - Marknadsföringsstrateg, rektor, annan? Beteendeworkshop?
Vilket syfte har resorna? Vem reser, vart och hur?	Vem och vart och hur (färdmedel): Statistik. ...som sedan kompletteras med info från UF – lärare, resebokare, annan? T.ex. för gruppresor med buss. Varför (resans syfte): UF, "fråga runt" – resenär, resebokare, annan?

	(Varför det färdslaget – oavsett vad man har valt. Övervägde man något annat färd sätt? Enkät, intervju, workshop?)
Värderingsfråga kring hur viktig resan är. Upplever du att den är "ett måste"? I så fall varför? Hade man kunnat välja ett annat resmål eller ett annat färd sätt? Hade man kunnat skapa digitala möten istället?	?

Komma igång

Miljösamordnaren hörde sig för inom förvaltningen och kände av läget. Hon tog upp frågan i sin miljöledningsgrupp och två skolor valde att delta i åtgärden. Det var viktigt att de själva valde att engagera sig. Vi fick kontaktpersoner som både har koll på det administrativa och som var villiga att vara behjälpliga.

När man gör den här åtgärden ska man vara beredd på att det först kan ta lite tid att få tag i en kontaktperson som är motiverad att svara på frågor och sedan eftersom skolpersonal ofta har ojämn arbetsbelastning över året så kan man behöva vänta in att just den personen har tid att svara.

Åtgärdsledaren hämtade ut information från de upphandlade resebyråerna och från ekonomisystemet för att skapa en sammanhållen statistik över de två skolornas flygresande. Det behövs en hel del handpåläggning, men till sist visste vi vilka resenärer som flugit på respektive skola och vilka slutdestinationer de haft. Kontaktpersonerna skulle vi sedan behöva för att identifiera vilka av resenärerna som var elever, vad syftet med elevernas resor var och i förekommande fall att hitta kursplaner för de kurser resorna tillhörde.

Berörda personers medverkan

Efter det inledande arbetet tog vi tillfälligt in en ny åtgärdsledare, en kommunikatör med fingertoppskänsla för att inte trampa någon på tårna, men ändå få fram så mycket relevant information som möjligt.

Kontaktpersonerna svarade på frågor via mejl och telefon och de kompletterade statistiken.

Vi använde ett rörligt och följsamt (agilt) arbetssätt för att möta kontaktpersonernas och skolornas möjligheter att medverka. Vi hade en del information som vi eftersökte, men de fick styra vad de delade med sig av, och när.

Efter att flygstatistiken var komplett och de administrativa frågorna besvarade övergick arbetet till att hämta in kunskap om ungdomarnas egen inställning till flygresorna. Det var inte de specifika resenärerna som

tillfrågades, utan en grupp frivilliga ungdomar som valt att engagera sig i kommunens ungdomsinflytandegrupp.

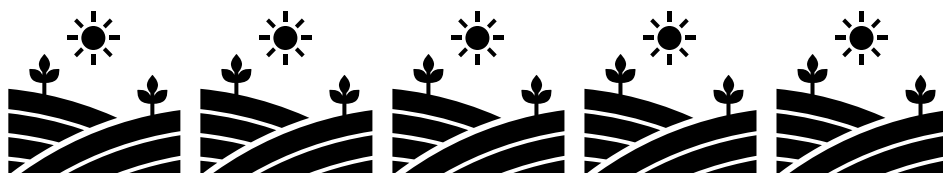
Avslutning och fortsättning

Åtgärden avslutas med en presentation för förvaltningsledningen samt att överlämna ett antal förslag på aktiviteter som förvaltningen kan arbeta vidare med, eller modeller/formuleringar att införa i sin reserutin.

Personal och arbetsuppgifter

Följande tabell visar vilka personer som deltagit aktivt i arbetet och deras respektive arbetsuppgifter.

Linda Birkedal, kommunkontoret	Utformning av åtgärden; Ledning av ungdomsdialogen; Åtgärdsledare från augusti 2021. Rapportering av åtgärden.
Ylva Nilsson, Kommunkontoret	Intervjuer med skolorna; Åtgärdsledare april-juni 2021
Karin Lindholm, kommunkontoret	Utformning och planering av åtgärden; Statistikbearbetning; Rapportering av åtgärden; Åtgärdsledare fram till april 2021.
Mira Norrsell, utbildningsförvaltningen	Behjälplig med att hitta rätt kontakter på skolorna och bra förutsättningar för att komma framåt; Deltagande i ungdomsdialog; Bollplank för åtgärdsledarna.
Mette Dahlbom, utbildningsförvaltningen	Svara på frågor i samband med kartläggningen, muntligt och skriftligt
Åsa Björkman, utbildningsförvaltningen	Svara på frågor i samband med kartläggningen, muntligt och skriftligt

Författare: Karin Lindholm, Linda Birkedal, Ylva Nilsson

Projektet Fossilbränslefria kommuner 2.0 genomförs med stöd från den europeiska regionala utvecklingsfonden.

Bilagor och annat material

Bilaga 1

Ungdomsdialog

AP3 - Bilaga
Ungdomsdialog.docx

Bilaga 2

Kursplan och projektbeskrivningar

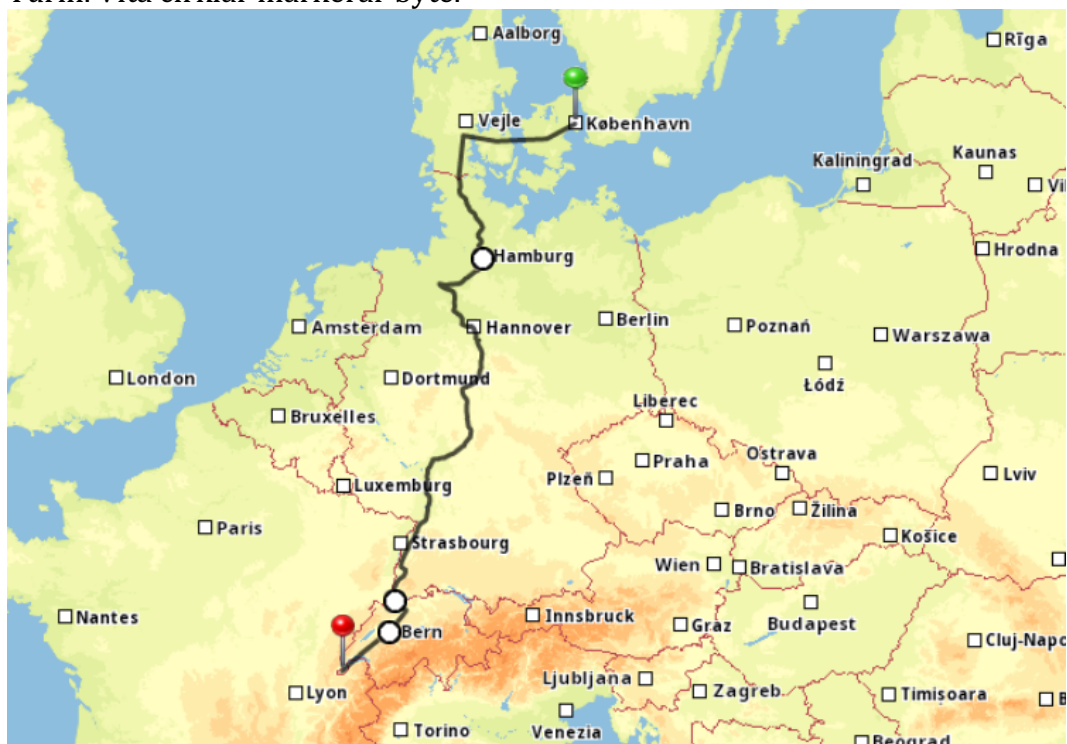
2. a) Utdrag ur kursplanen för Samhällskunskap 3

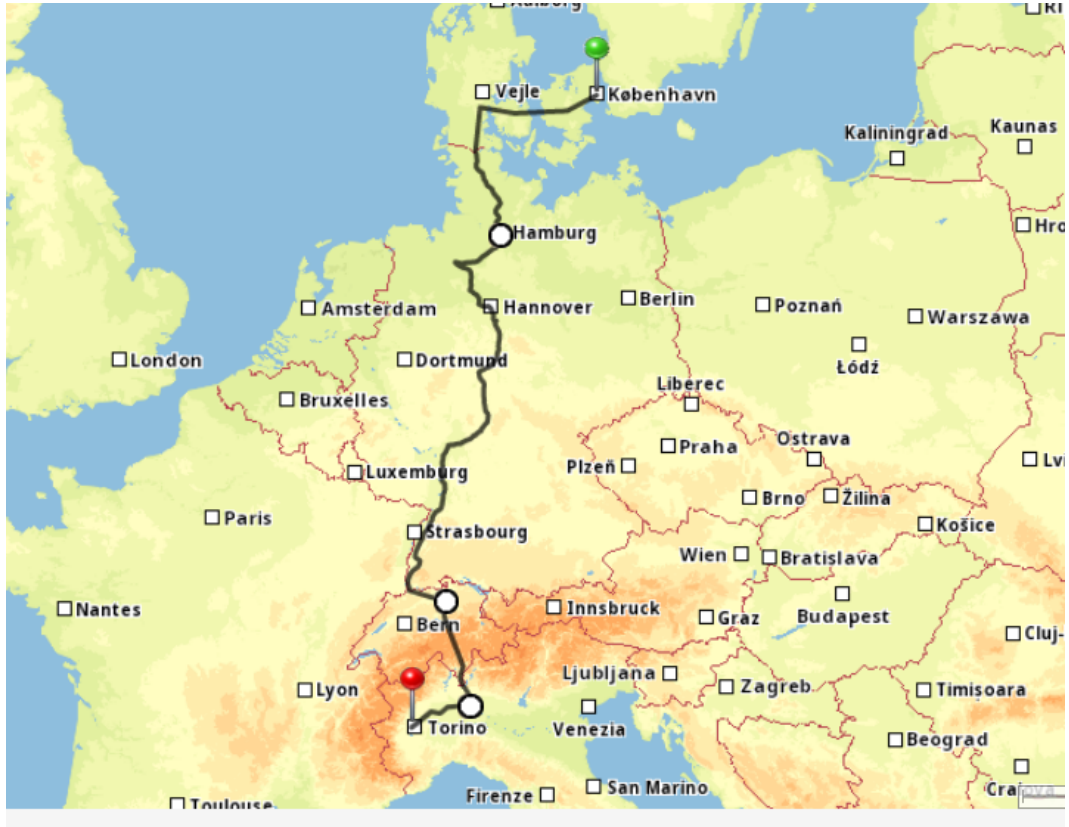
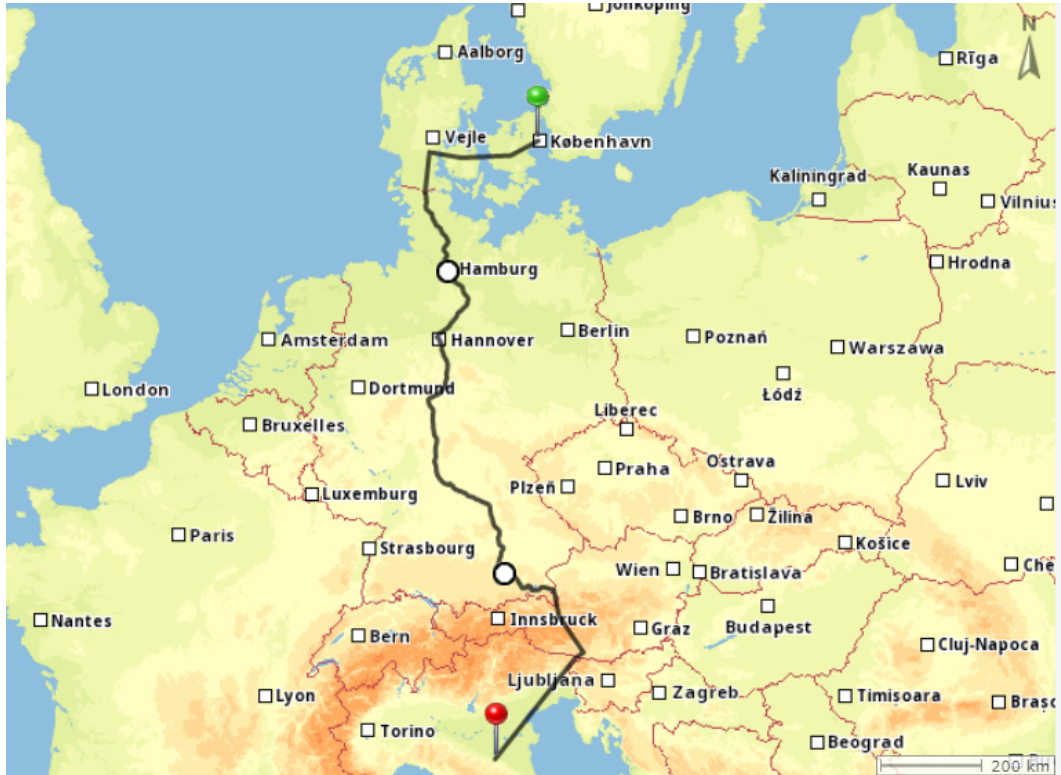

AP3 - Bilaga
Kursplanen.docx

Bilaga 3

Exempel på resvägar med tåg från Köpenhamn till Genève, Bologna och Turin. Vita cirklar markerar byte.

Möjlig målkonflikt

Nedan följer en beskrivning av en situation som kan uppstå vid en beslutad resa. Med beslutad resa menas att resan ämnas realiseras och tillfället för eventuella avväganden om att ersätta resan med digital träff, annat resmål med samma syfte, eller annan åtgärd är förbipasserat.

En avvägning måste göras mellan klimathänsyn och hur många dagars inställd undervisning som behövs ifall man inte väljer det snabbaste resealternativet. Den alternativkostnaden måste tas med i bedömningen eftersom utbildning är skolans huvuduppdrag.

Avvägandet gynnar det snabbaste färdmedlet för en beslutad resa, vilket kan bli till flygets fördel. Inkluderad personal i bokningsförfarandet behöver därför vara väl insatt i att tidsåtgången för en beslutad resa kan räknas på olika sätt, till exempel:

- Tiden mellan färdmedlets avgång och estimerad ankomst.
- Tiden för hela resan, s.k. dörr till dörr.
- Ovanstående tidexempel minus möjlig tid för att arbeta på resan.